

Lantbrukare delge Larsson är född 1901
och har följaktligen inte gjort sitt myn-
dhet av fränderingar inom jordbruket
och andra näringar, men han har alltid
 varit mycket intresserad av färsamma
traditioner. Satsamma var fallet med H. Larsson
far, och Larssons ungdom gav i mycket
tilltala på anteckningar, som han far
och i någon mån också hans farfar har
gjort. Ungdomerna hade därför vara ganska
tillförlitliga.

När den nya tiden kom till bygden.

Min far, som var mycket intresserad av allt gammalt och gjorde lte. anteckningar, har berättat, hur stor betydelse huskorsbränningen hade här för. En del gårdar skaffade in hel del pengar på det, och det har de haft gott av långt fram. Det var då, de byggde de jätte stora ~~stora~~ böningsfångarna med 10-12 rum och mer. De hade som husefolk, och det var stort steg mellan dem och byarna och gårdarna. Men när så huskorsbränningen förbjöds, gick det illa för många. Det är därför det finns så stora byggnader på vad vi tycker fattiga gårdar. Men huskorsbränningens slut rökte liksom fort på jordbruket. Det hade inte varit så dåligt

som man skulle kunna se för all
dranker, man fick kunde användas
till föda och man kunde där för ha
många kreatur. På så sätt fick man
mycket gäddor och det kunde behövas.
Man hade varit nya åker och lyckor
ända sedan gäddarna här-uppe blev fri-
köpta från kronan på slutet av 1700-talet,
men nu tog det liksom mycket fort. Man
tog ut senare och här och påtade
ut jordbitarna och så höt man helt
nya skifter. Jag har anteckningar om
hur man har varit stor under hela
1800-talet. Det måste ha varit mycket
besvärligt med de dåliga hjälpmiddel
hade. Stenar hade de upp till stengärd
eller i stora röor och det var för många, ibland
mitt på åkern. När man går ut i skogen

härskar man på gamla stengänsbitar här
och var, där det inte finns några gälar
nu. dels var det på att det fanns
så gott om sten och gott om arbetskraft
till att byta den och lägga stengäns,
dels på att de betade i skogen mycket
nu före och behövde stänga igen vissa
bitar. Det finns inte många kvar, som
kan lägga så granna och hållbara
gälar, som de gamle kunde.

Friutorn stengäns stängde de före med
stengäns. Det var smidsämbda tärnar,
mest ena som var sammantbundna
med ridjär. De var svårliga att under-
hålla. Jag har sett sådana, och fann kvar
på några ställen i min barndom omkring
1910. När spiken kunde böjas och man
inte behövde smida dem gjär hundra

jag skulle för det var i början av 90-t.
bryade man ha frägande i stället. Då
kunde man använda alla skalkar,
som blev vid plankläggningen. Man hade
också långa slann [kraftiga köpar] och
dessa bryade man sedan mellan
pälar. Det finns ju fortfarande något
enstaka frägar kvar, men det är
undantag, de har fått lämna plats för
modernare stängsel.

Min farfar bryade olika mossarna
här på 70-talet. Man köpte sedan en hel
del muggel, för att frysätta jorden. Särskilt
köpte man från Bråby. Det var inte bara
till mossjorden, man hade muggel utan
också till åkerjorden och det var inga små
kvantiteter det rörde sig om. Riktigt konstgjord
bryade far att använda sedan han hade

gått igenom Önnestadskautmannaskola
1888-89. Han [Hugust Larsson, Killeboda] var
en av de första träningslärarna, som
gick i lantbruksskola och han införde en
del del nyheter. För honom, någon gång i
början av 1880-t, hade son Jönsson och
Ture Jönsson från Öppnarna gått i
en lantbruksskola närmastans i södra
Skåne. Och så de blev frögångare inom
jordbruket. Far införde växelbruk här.
Rudan farfar [Lars Andersson, Killeboda] var
intresserad av nymodigheter. Han hade
en gård i Vångar och så 1869-78 och då
frögade han så hörs. Folk sa då om
honom: "Nu har Lars blivit frög, han sår
gräs på åkrarna". Frögårstid spelade
i allafall stor roll långt fram. Jag var
njätte brude när det gicks typkontraktet

gick ut 1928 och i det stod att tryparen
skulle ha foder till 1 ko. som kom
var jag med och åkte i hölars, när
man hämtade gräs vid små kärr
och potar långt inne i skogen och det
var just tryparen som skulle ha det.

Men efterhand lade man igen de ar-
lägsnaste ängarästerna. Det lönade sig
inte, när det blev rent om arbetskraft.

Men till 1925-30 köptade vi jorfforand.
lörängarna närmast gården.

Potatis var såg var det mesta som odlades
på 1800-talet. När huschoresbränningen förbjöds
anlades ett andelskrämeri på kullen
murerande lastplatsen vid Jönnebo station
av Killebro, Skarvik, Trångafällas och Gyvins
ägare. Det var på 1860-t. Det gick emellertid
med förlust och lades ner efter ett par år.

På 1890-t. anlades en stärkefabrik i Sandvika
av Sandvika och Krogshults ägare, men fabri-
ken gick med förlust och lades ner efter
ett par år.

Arbetsning av de olika sädeslagen var
mycket mindre än nu. Man måste valla
svarthare på mossarna och andra kyliga
platser, innan vitharesorterna blir kläbrök-
ligt frädlade. Svarthare var hårdig men
gav tämligen liten arbetsning. Vid-
sammarväg odlades under slutet av 1800-t
fram till 1920-talet. Den såddes i frijan
av augusti, innan den nya skörden
var infärdad, och då måste man an-
vända gammalt utsäde, som hade förlorat
i grobarhet. Man måste ofta byta utsäde,
för kornen var så små, att det var svårt
att hjälpa dem från ogräsfrön, när man

inte hade mrderna hjälpmiddel, och så
sådde man in massa ogräs. Den gav
dålig avkastning och, men den var
hårdig. Den var den enda råg, som kunde
odlas på mossar. Så kunde den betas
frustas, men det spelade ingen större
roll, nu när vallodlingen gör tillräck-
ligt bra.

Harven användes nu, men någon användes
nu för den behövde inte komma så
djupt. Men det fick användas på tre gånger
på varje håll. Sedan användes man an-
vända klös. Klösens bestod av en järnstom-
me med 5-7 framåtriktade pinnar.
Den tog vidare än årdert, annars verka-
de den likadant. Den var en frögångare
till fjäddharven, som kom på 1890-t,
men klösen fortsatte att användas till

rågen till 1910-12. Sadden skulle ha skett
från 12 maj.

Tröstgödsel frijade alltså att användas
på 190-t. Till rågen användes benmjöl,
fröst röstampat senare ångpreparerat.
Så smörningen blev superrafinerad tilliggen
och det blev svårt att få benmjöl, för man
frijade gära timm av benen och frädda
dem på annat sätt. Man höll sig dock
till benmjöl i det längsta. Min far (död 1920)
skulle alltid ha benmjöl till rågen. Det
skulle vara så, så han, det verkas längre.

Svedjning höll man på med ungefär
till 1900. Det var mest typiska arbete.
De kunde ta upp 3-4 ton på så sätt. De
flösta skogar i socknen har genomgått
svedjning.

Vi har inte haft några star här, som jag minns, men jag var aldrig glad för att höra hästar, för han var mest var vid star från sin ungdom. De sista starna såldes de sista åren på 90-talet, men nammur tillä och stora stolar an-
vändes fortfarande, om de marker, där starna betade. En backe som ligger uppe till gården kallas "studalier".
Det kallas mycket mer kreatur på gårdarna för än nu. Där de nu har 4-5 kor och lika många ungdjur och inte kan föda fler, hade de till 190-15 10-12 kor och 7-8 ungdjur. Det märks tydligt på de många tomma bäcken i kottallarna. Det var ett under, var de fick tillräckligt foder ifrån men på hände det också, att man ibland under vintern lopp fick anlita grannarnas

hjälp, för att resa upp de utmånglade
kreaturen i ladugårderna under 1800-t. Man
får följande användas till kraftfoder på
90-talet. Det är och utförligt följande odlas
i Västerås är 1900-talet. Man släppte för ut
korna sedan på seninterna. De fick äta
björkknops och sedan gick de i skogen till
strömmen och tövade sig av de fattiga
stäm de kunde hitta. Det var inte tal om på
den tiden, att korna inte fick äta i
skogen, för att de förstörde den. Det är
en snarare historia. Så var det också
sträckt om en "skogsbäckar" myskelrad,
kunde mjölka 6-7 liter. Ofta stod korna
sinda i 3-4 månader. Från varje gård
sålde kreatur på marknaden i Västerås.
Det hölls marknad i Rindög, till slutet av
1890-talet. Marknadsplatsen låg på murande

mijniet. Andelsmjölk bildades i socknen
på 1890-talet, men jutfärsand förekommer
det, att man fjärsar mjölk för land till
hushåll och i någon mån till orsak
i de arlögsmåste delarna av socknen, där
det inte löner sig att skicka mjölken till
mijniet, men det är undantagsfall.

På 1860-70-taln drog man sig på lite
färsarbättring. Det var i samband med
hushållsbränningens förbudande. Det var inte
oräddigt med 20-30 färs på en medelstor
gård. En hund vaktade fjärsen mot
rävar. Det fanns mycket gott om rår
här på den tiden. Vi slutade att ha färs
omkr 1910. Jag tror inte det fanns mycket färs
här i socknen mer. Det är i så fall nyanskaffade
under ista kriget. På Skarvik [på gränsen mellan
Oppmanna & Hjäsås s.m.] är det gammal tradition

att ha får och där har man jutfarande
7-8 stycken.

Jag minns när vi hade ollonsvin
på Killestada. Det var vanligt i skogsbyggen
till mks 1910. Ollonsvinns gris ute året
om på vintern livnärde de sig av rot- och
skollon. Det var en annan sorts vin
än de som finns nu. De var långhårigare
och mycket hårdigare. Fläsket skattades
mycket högt. Det var fett, vitt och blankt
och hade en helt annan smak än
vanligt fläsk.

Järnvägen byggdes på 1880-talet. Den var
utstakad på ett par olika ställen innan
man bestämde slutstationen till Jönköping.
Somliga bönder var för, andra mot järn-
vägen. Det var på juleaftonen [Anders Hansson
1812-1893] tid och han hade mycket
från den, medan däremot ägaren till
Hillehaga, genom vilkens ägor den kom
att gå, var mycket emot den. Det
var skogsfinckonsterna runt Jönköping
man ville komma åt. Skogen fick ett
helt annat värde efter järnvägens
byggande. När transportproblemet var löst.
Man hade ju ett väldigt stort ^{utbud} av fjäderfä
på Kristianstads släkten, men med de dåliga
priserna och ^{och} med ^{och} långa körtfärderna
hade skogen inte givit mycket. Det var
får och skogarna som hade värde. Man hade

sålt viske till skuggbygge sedan gammalt.
Efter jämrägen "prämnades" det mycket.

10-12 prämnas fanns i jrn. Man rodde
prämnarna med långa åren och det
gick inte fort. Man rodde mest på
nätterna och låg stilla på dagarna.
Vid gynnsam vind kunde man ibland
använda segel. Till 1932 fanns en ångbåt,
Sua, i jrn, som bland annat frösable
prämnarna. Den såldes sedan till Brnneby,
där den nu går i passager-trafik under
mycket namn. Numera finns inte mer än 1-2
prämnar kvar och lastbilarna har öve-
tagit det mesta av skogstransporterna.

Man har sedan mycket gammalt
odrivit fukttrötling här uppe. Vår farfar
far [friutnämnd Anders Håkanson] övertog gården 1838.
Han planterade och yngade en hel del

fukthärd på att gården blev skant för en
på sin tid vanlig fukthärd. Det
lände att man arbetade potatshärd-
ning i d. med en mindre brantitet
fallfukt. En gammal man i Kilstorp, som
dog för ett par år sedan, har berättat för
mig, att han i sin ungdom ^(60-70 år) i Jälsstad vid
Thiesterstad varit med om att köra till
Kilsteroda och köpa fukt. En man, som
kallades Ann-Pern [död 1917/18] och som
var född i ett soldatbry på gården, hjälpte
farfar far att göra fukthärd. Dessa fukt-
härd var för gamla på far [August d. 1880]
tid och samma man, Ann-Pern, hjälpte
då far att göra nya härd, som fort-
farande var. Ann-Pern var född i ett soldat-
bry, som låg sydost om gården, i murande-
"Stornarängen" och ätling till en soldat

eller diagram Storm. När Storm dog Her
ute farfarfar och Storms sams förrens
om konraktet på jorden, utan farfar-
far köpte huset och flyttade det till
Sandvik, där han byggde upp det till
undantagshus åt frutvarande ägaren, bnd.
Senare har huset flyttats igen och är nu
undantagshus på Killeboda och undagt hus-
grunden finns kvar i Stormavägen.

Farfarfar var mycket intresserad av
vägarna från Killeboda. Han pröjde en väg
till Jönköping. Han ändrade och vä vägen
mot Oppmanna, så att en backe mellan
Hillehaga i [Kaffatrytet] glasbuket försvann.
Denna väg är nu delvis borttagen. Vägen
till Oppmanna gick på den tiden från
Hillehaga förbi Kaffatrytet och glasbuket
och kom ut vid nuvarande skolan.